

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยในชั้นเรียน ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ โดยใช้สื่อหนังสือการเลี้ยงโค ดังนี้

1. หนังสือการเลี้ยงโค
2. คำอธิบายรายวิชาที่เกี่ยวข้องที่สอนที่ใช้สื่อหนังสือการเลี้ยงโค
3. กระบวนการจัดการเรียนรู้
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. หนังสือการเลี้ยงโค

สื่อหมายถึง สิ่งที่ใช้ประกอบการจัดการเรียนรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้ อาจเป็นวัสดุ อุปกรณ์ วิธีการในการจัดการเรียนรู้ที่ผู้สอน เลือก จัดทำ หรือจัดทำขึ้นใช้ ส่วนนวัตกรรม หมายถึง สิ่งที่ผู้สอน จัดทำขึ้นใหม่ โดยใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของตนเอง ต่อยอดความคิดจากสื่อเดิมให้เกิดประโยชน์ยิ่งขึ้น เพื่อใช้จัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพตามมาตรฐานและตัวชี้วัดหรือจุดมุ่งหมายของหลักสูตรอื่น

จากการที่ต้องการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพตามมาตรฐานของหลักสูตร จึงเลือกผลิตสื่อหนังสือเพื่อใช้เป็นสื่อในการจัดการเรียนรู้ เพราะผู้เรียนอยู่ในระดับการศึกษาที่สามารถสืบค้นสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองได้แล้ว ซึ่งสื่อหนังสือที่จัดสร้างขึ้นมานี้เป็นหนังสือการเลี้ยงโคที่สามารถใช้อ้างอิงกับรายวิชาที่สอนในหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) สาขาวิชาเกษตรศาสตร์ สาขางานสัตวศาสตร์ และหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) สาขาวิชาสัตวศาสตร์ สาขางานการจัดการผลิตสัตว์ หนังสือการเลี้ยงโคมีรายละเอียด ดังนี้

1.1 คำนำ หนังสือการเลี้ยงโคเล่มนี้ ผลิตขึ้นเพื่อเอื้อประโยชน์แก่ครู-อาจารย์ และนักศึกษา ที่ทำการเรียนการสอนในวิชาการเลี้ยงโค รหัส 2501-2305 ตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) พุทธศักราช 2556 และรายวิชาสาขางาน/วิชาสัตวศาสตร์ที่ต้องการสืบค้นและอ้างอิงด้านการเลี้ยงโค ให้มีความสะดวก และง่ายต่อการทำความเข้าใจเนื้อหาวิชา ซึ่งมีความละเอียด เป็นขั้นตอนถูกต้องตามหลักวิชาการ ทันสมัย และครอบคลุมวัตถุประสงค์ เหมาะกับสภาพธรรมชาติของวิชา ระดับของผู้เรียน และยังมีความเหมาะสมกับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงเป็นเกษตรอุตสาหกรรม ในบางภูมิภาคของประเทศอีกด้วย อนึ่งแผนกวิชาสัตวศาสตร์ วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีกระบี่ ได้เปิดสอนวิชาการเลี้ยงโคเป็นประจำทุกปี และผู้เขียนได้สอนวิชานี้ เป็นประจำทุกปี

เช่นกัน ซึ่งพบปัญหาในการสอน คือขาดเอกสารที่สมบูรณ์ในการเรียนการสอน จึงตระหนักถึงความจำเป็น ที่ต้องผลิตหนังสือขึ้นมา เพื่อช่วยให้นักศึกษาได้ศึกษาและใช้ประโยชน์ จนบรรลุวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิชานี้ได้ ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงได้รวบรวมข้อมูลพื้นฐาน ตลอดจนข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ รวมทั้งทักษะและประสบการณ์จากการทำงานด้านการเลี้ยงโค เป็นเวลานานกว่า 24 ปี มาผลิตหนังสือเพื่อใช้ประกอบการเรียนสอนในชั้นเรียน สำหรับการจัดทำหนังสือในครั้งนี้เป็นการพิมพ์ครั้งที่ 3 โดยได้ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เรียน ครู อาจารย์ และผู้อ่านทั่วไป

เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ มีทั้งหมด 9 บท ดังนี้ การวิเคราะห์ตลาดและการวางแผนการเลี้ยงโค โรงเรือนและอุปกรณ์ พันธุ์และการคัดเลือกพันธุ์โค อาหารและการให้อาหารโค การจัดการเลี้ยงดูโค ระยะต่างๆ โรคและการสุขภาพ การจัดการผลผลิตและการจำหน่าย การจดบันทึกข้อมูลฟาร์ม และบัญชีฟาร์ม การอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในการเลี้ยงโค ซึ่งนอกจากนี้ยัง มาตรฐานฟาร์มโค หลักเกณฑ์การให้คะแนนการตรวจประเมินมาตรฐานฟาร์มโคเนื้อ และเฉลยคำถามท้ายบท ไว้ในภาคผนวกส่วนต่าง ๆ เพื่อเป็นข้อมูลให้ผู้ที่สนใจได้ศึกษาอ้างอิงต่อไป

การจัดทำหนังสือการเลี้ยงโคในครั้งนี้ เป็นรูปเล่มและถูกเผยแพร่ขึ้นมาได้ด้วยความช่วยเหลือของแผนกวิชาสัตวศาสตร์ วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีกระบี่ คุณครูพงศ์เทพ พลแสง คุณครูสินีนานา พลแสง วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีโสธร รศ.ดร.โอภาส พิมพา คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ดร.วุฒิพงษ์ อินทรธรรม หัวหน้างานพัฒนาวิชาการปศุสัตว์(ผู้เชี่ยวชาญพัฒนาพันธุ์ด้านโคเนื้อ) และรศ.ดร.ราชศักดิ์ ช่วยชูวงษ์ มหาวิทยาลัยราช มงคลศรีวิชัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช ใสใหญ่ ซึ่งผู้เขียนขอแสดงความขอบคุณไว้ ณ ที่นี้

1.2 สารบัญหนังสือการเลี้ยงโค ประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้

คำอุทิศ

คำนำ

หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2556 ประเภทวิชาเกษตรกรรม

สาขาวิชาสัตวศาสตร์ สาขางานการเลี้ยงโค

จุดประสงค์หลักสูตร

มาตรฐานวิชาชีพสาขางานฟาร์มโค

จุดประสงค์รายวิชาการเลี้ยงโค รหัส 2501-2305

มาตรฐานรายวิชาการเลี้ยงโค รหัส 2501-2305

คำอธิบายรายวิชาการเลี้ยงโค รหัส 2501-2305

รายชื่อหน่วยการสอนวิชาการเลี้ยงโค 2501-2305

สารบัญ

สารบัญรูป

สารบัญแผนภูมิ

สารบัญตาราง

สารบัญตารางผนวก

บทที่ 1 การวิเคราะห์การตลาดและการวางแผนการเลี้ยงโค

1. การเลี้ยงโคเนื้อในประเทศไทย
2. การเลี้ยงโคนมในประเทศไทย
3. การวิเคราะห์ตลาดโคเนื้อ
4. การวิเคราะห์ตลาดโคนม
5. การวางแผนการเลี้ยงโคเนื้อ
6. การวางแผนการเลี้ยงโคนม
7. ประโยชน์ของการเลี้ยงโคเนื้อและโคนม

คำถามท้ายบทที่ 1

บทที่ 2 โรงเรือนและอุปกรณ์

1. ข้อพิจารณาในการสร้างโรงเรือนและสิ่งก่อสร้างในฟาร์มโคเนื้อโคนม
2. ลักษณะของโรงเรือนโคเนื้อ
3. ลักษณะของโรงเรือนโคนม
4. เครื่องมือและอุปกรณ์ในการเลี้ยงโค

คำถามท้ายบทที่ 2

บทที่ 3 พันธุ์ การคัดเลือกและการผสมพันธุ์โค

1. การจำแนกเผ่าพันธุ์ของโค
2. ตระกูลโค
3. ประเภทของโค
4. หลักการคัดเลือกพันธุ์โค(selection)
5. ลักษณะภายนอกของโค
6. หลักการผสมพันธุ์โค
7. แผนการผสมพันธุ์โค(Beeding plan)
8. ระบบสืบพันธุ์โค

คำถามท้ายบทที่ 3

บทที่ 4 อาหารและการให้อาหาร

1. ประเภทของอาหารโค
2. พุ่มหญ้าเลี้ยงโค

3. การถนอมพืชอาหารสัตว์

4. การผลิตอาหารชั้น

5. การย่อยอาหารของโค

คำถามท้ายบทที่ 4

บทที่ 5 การจัดการเลี้ยงดูโคระยะต่างๆ

1. การจัดการเลี้ยงดูแม่โคเนื้อ

2. การจัดการเลี้ยงดูลูกโคเนื้อ(โคเล็ก)

3. การจัดการเลี้ยงดูโคเนื้อระยะโครุ่น

4. การจัดการเลี้ยงดูโคเนื้อระยะโคสาว

5. การจัดการเลี้ยงดูโคขุน

6. การจัดการเลี้ยงดูโคนม(เล็ก)

7. การจัดการเลี้ยงดูโคนมระยะโครุ่น

8. การจัดการเลี้ยงดูโคนมระยะโคสาว

9. การจัดการเลี้ยงดูแม่โครีดนม

10. การจัดการเลี้ยงดูแม่โคนมแห้ง

คำถามท้ายบทที่ 5

บทที่ 6 การสุขาภิบาล

1. การสุขาภิบาลโค

2. โรคที่สำคัญของโค

3. พยาธิที่สำคัญในโค

4. การสังเกตพฤติกรรมโคป่วย

5. เวชภัณฑ์ที่จำเป็นในการรักษาโรค

คำถามท้ายบทที่ 6

บทที่ 7 การจัดการผลผลิตและการจำหน่าย

1. การจัดการผลผลิตโคเนื้อ

2. การจำหน่ายผลผลิตโคเนื้อ

3. การจัดการผลผลิตโคนม

4. การจำหน่ายผลผลิตโคนม

คำถามท้ายบทที่ 7

บทที่ 8 การจัดบันทึกงานฟาร์มและทำบัญชี

1. ความสำคัญของการจัดบันทึกข้อมูลฟาร์มและการทำบัญชี

2. การบันทึกข้อมูลประจำวัน
3. การบันทึกข้อมูลประจำเดือน
4. การทำบัญชีฟาร์ม

คำถามท้ายบทที่ 8

บทที่ 9 การอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อมในโค

1. ความหมายของการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อมในฟาร์มโค
2. ปัญหามลภาวะในฟาร์มโค
3. การบำบัดของเสียในฟาร์มโค

คำถามท้ายบทที่ 9

บรรณานุกรม

ภาคผนวก

ภาคผนวกส่วนที่ 1 หลักการให้คะแนนการตรวจประเมินมาตรฐานฟาร์มโคเนื้อ
เฉลยคำถามท้ายบท

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเฉลยวิชาการเลี้ยงโค รหัส 2501-2305 ระดับ
ประกาศนียบัตรวิชาชีพ(ปวช.)แผนกวิชาสัตวศาสตร์ วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีกระบี่
ประวัตินางสาวฉัตรชนก แสนวงษ์

2. คำอธิบายรายวิชาที่เกี่ยวข้องที่สอนที่ใช้สื่อหนังสือการเลี้ยงโค

การจัดการเรียนรู้ในปีการศึกษา 2559 และ 2560 ตามแผนการจัดการเรียนรู้ 8 รายวิชา ได้นำ
สื่อหนังสือการเลี้ยงโคมาใช้ประกอบการสอน ในรายวิชาที่เกี่ยวข้องที่สอน โดยมีคำอธิบายรายวิชา
ดังนี้

2.1 การเลี้ยงโค รหัสวิชา 2501-2305

ศึกษาและปฏิบัติเกี่ยวกับ การวิเคราะห์ตลาดและการวางแผนการเลี้ยงโคสภาวะ
โรงเรือนและอุปกรณ์พันธุ์/การคัดเลือก/ระบบผสมพันธุ์และการผสมพันธุ์ อาหารและการให้อาหาร
การเลี้ยงดูและการจัดโคระยะต่างๆ การสุขาภิบาล การจัดการผลผลิตและการจำหน่าย การจดบันทึก
งานฟาร์มและทำบัญชีและการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อมในฟาร์มโค

2.2 โครงการเลี้ยงโค รหัสวิชา 2501-2304

ปฏิบัติเกี่ยวกับการวิเคราะห์การตลาดและข้อมูลอื่นๆที่เกี่ยวข้อง การวางแผนการ
จัดทำโครงการเลี้ยงและปรับปรุงแก้ไขในการเลี้ยง การจัดการผลผลิตและการจำหน่าย การจดบันทึก
รายงานผลการปฏิบัติงานและการทำบัญชี

2.3 หลักการเลี้ยงสัตว์(ปวส.) รหัสวิชา 3500-0002

ศึกษาและปฏิบัติเกี่ยวกับ ความสำคัญของการเลี้ยงสัตว์ สภาวะการณ์การเลี้ยงสัตว์ ของประเทศไทยและ ต่างประเทศ ประเภทและชนิดของพันธุ์สัตว์เศรษฐกิจ ปัจจัยพื้นฐานของการเลี้ยงสัตว์ โรงเรือนและอุปกรณ์ อาหารสัตว์และระบบทางเดินอาหารสัตว์ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดการเลี้ยงดูและจัดการสุขภาพสัตว์

2.4 หลักการเลี้ยงสัตว์(ปวช.) รหัสวิชา 2501-2002

ศึกษาปฏิบัติเกี่ยวกับ ความสำคัญของการเลี้ยงสัตว์ สภาวะการณ์การเลี้ยงสัตว์ของ ประเทศไทยและ ต่างประเทศ ประเภทและชนิดของพันธุ์สัตว์เศรษฐกิจ ปัจจัยพื้นฐานของการเลี้ยง สัตว์ โรงเรือนและอุปกรณ์อาหารสัตว์ระบบทางเดินอาหารสัตว์ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดการ เลี้ยงดูและจัดการสุขภาพสัตว์

2.5 การเลี้ยงโคเนื้อและกระบือ รหัสวิชา 3503-2106

ศึกษาและปฏิบัติเกี่ยวกับ ความสำคัญและสถานการณ์การผลิตโคเนื้อกระบือ พันธุ์ การคัดเลือกพันธุ์และลักษณะประจำพันธุ์ การผสมพันธุ์ โรงเรือนและอุปกรณ์ อาหารและการให้อาหาร การจัดการเลี้ยงดูโคเนื้อและกระบือระยะต่างๆ โรคพยาธิและการป้องกันรักษา การจัดการ ของเสียในฟาร์ม การจดบันทึกข้อมูลงานฟาร์ม ระบบตรวจสอบย้อนกลับ การตลาดและการจำหน่าย ผลผลิต การวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรคและแนวทางแก้ไข มาตรฐานฟาร์มโค และการวางแผนผลิตเชิง ธุรกิจ

2.6 เวชภัณฑ์ในฟาร์มปศุสัตว์ รหัสวิชา 3504-2004

ศึกษาและปฏิบัติเกี่ยวกับ ความสำคัญของเวชภัณฑ์ ขอบเขตและอำนาจการใช้ยา รูปแบบและชนิดของยา สรรพคุณยา การเตรียมยาเบื้องต้น พิษของยาและการแก้ไข รูปแบบของ เวชภัณฑ์ที่ใช้ในการควบคุม ป้องกันและรักษาโรคในทางปศุสัตว์ การใช้ยาสัตว์ด้วยวิธีการต่างๆ เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการรักษาสัตว์ การผสมสารเสริมในอาหารสัตว์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน สมุนไพรที่ใช้ในการป้องกัน ควบคุม และรักษาโรคสัตว์

2.7 อาหารสัตว์เบื้องต้น รหัสวิชา 2501-2301

ศึกษาและปฏิบัติเกี่ยวกับ ความสำคัญของอาหารสัตว์ ประเภทและชนิดของอาหาร สัตว์ วัตถุประสงค์อาหารสัตว์และข้อจำกัดในการใช้ การตรวจสอบคุณภาพทางกายภาพ ความต้องการ สารอาหาร หลักการคำนวณสูตรอาหารสัตว์ การผสมอาหารสัตว์ การเก็บรักษาอาหารสัตว์ และการ ผลิตอาหารสัตว์จากผลพลอยได้และหรือวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร

2.8 การเลี้ยงโคเนื้อ รหัสวิชา 2501-2213

ศึกษาและปฏิบัติเกี่ยวกับ ความสำคัญการตลาดและสภาวะการณ์ของการเลี้ยงโค มาตรฐานฟาร์มโค ประเภทและพันธุ์โค โรงเรือนและอุปกรณ์ อาหารและการให้อาหาร การ

วางแผนการเลี้ยงโค การจัดการเลี้ยงดูโคระยะต่างๆ การจัดการสุขภาพโคและของเสียในฟาร์ม โรค และการป้องกัน การจัดบันทึกข้อมูลงานฟาร์ม การจัดบันทึกข้อมูลงานฟาร์ม การจัดการผลผลิตการจำหน่าย และทำบัญชี

3. กระบวนการจัดการเรียนรู้

3.1 ความหมายของการเรียน (Learning)

สังต์ อุทรานนท์ (2532) กล่าวว่า การเรียน คือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้ หรือการที่บุคคลลงมือปฏิบัติงานขึ้นทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา

พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา (2542) การเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเนื่องมาจากประสบการณ์ หรือจากการฝึกหัด ซึ่งพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงนี้จะเป็นพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวรและเป็นผลมาจากการฝึกหัดเท่านั้น การเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่ผลมาจากการใช้ยาหรือสิ่งเสพติดหรืออุบัติเหตุเราไม่ถือว่าเป็นการเรียนรู้

นักการศึกษาท่านอื่น ๆ ได้กล่าวว่า การเรียนหรือการเรียนรู้หมายถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่พัฒนาไปเรื่อย ๆ ไม่มีที่สิ้นสุด

3.2 ความหมายของการสอน (Teaching)

สังต์ อุทรานนท์ (2532) ได้กล่าวว่า การสอนหมายถึงการช่วยให้ผู้เรียนได้บรรลุจุดมุ่งหมาย หรือกระทำทุกอย่างที่จะส่งเสริมให้เกิดความงอกงามขึ้นทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535) กล่าวว่า ความหมายของการสอนมีคำใช้อยู่ 2 คำ ได้แก่ (1) การสอน (Teaching) หมายถึง การถ่ายทอดความรู้จากครูไปสู่ผู้เรียน และ (2) การเรียนรู้ (Instruction) มีความหมายที่กว้างกว่าการสอน คือหมายรวมถึงกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสอนด้วย เช่น การใช้สื่อการสอน การจัดกิจกรรมระหว่างสอน การทดสอบ เป็นต้น

จากแนวคิดดังกล่าว การเรียนรู้จึงเป็นคำที่ครอบคลุมกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและเป็นกระบวนการที่จะแยกจากกันไม่ได้ เมื่อมีการสอนก็ต้องมีการเรียน และจะคู่กันไปเป็นความร่วมมือระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนเพื่อช่วยให้การเรียนรู้ประสบผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย (วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์ 2545)

3.3 ความหมายของการเรียนรู้

องค์ประกอบของการเรียนรู้ (สังต์ อุทรานนท์ 2532) มีดังนี้

3.3.1 ครูผู้สอน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งที่จะทำให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3.3.2 ผู้เรียน เป็นองค์ประกอบในระบบการเรียนรู้ที่ขาดไม่ได้ เพราะหากไม่มีผู้เรียนแล้ว การเรียนรู้ก็จะไม่เกิดขึ้น

3.3.3 หลักสูตร เป็นจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ เนื้อหาสาระที่สอน กิจกรรมการเรียนรู้ รวมถึงสื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล

3.4 กระบวนการจัดการเรียนรู้

3.4.1 สภาพการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ กล่าวโดย Cronbach อ้างถึงใน พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา (2542) และอ้างถึงใน ทิศนา แคมณี (2547) มี 7 ชั้น คือ

(1) ชั้นที่ 1 สถานการณ์ (situation) หมายถึง สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่ผู้เรียนต้องเผชิญ

(2) ชั้นที่ 2 ลักษณะประจำตัวบุคคล (Personal Characteristics) เป็นคุณสมบัติประจำตัวที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้เร็วขึ้น เช่น ความสามารถทางสมอง ทักษะ ทักษะคิด ความสนใจและความพร้อม เป็นต้น

(3) ชั้นที่ 3 เป้าหมาย (Goal) คือ สิ่งที่ผู้เรียนคาดหวังว่าจะได้รับการเรียนรู้

(4) ชั้นที่ 4 การแปลความหมาย (Interpretation) คือ การที่ผู้เรียนให้ความสนใจต่อสถานการณ์ที่แวดล้อมอยู่ พิจารณาเกี่ยวข้องไปยังประสบการณ์ที่ผ่านมา แล้วเลือกวิธีการตอบสนองที่คาดว่าจะให้ผลตามเป้าหมายที่คาดไว้

(5) ชั้นที่ 5 การกระทำ (Action) จะเกิดขึ้นหลังจากที่ได้แปลความหมายของสถานการณ์ที่เผชิญอยู่ แล้วเลือกกระทำสิ่งที่คาดว่าจะนำไปสู่เป้าหมายที่สร้างความพอใจให้แก่ตน

(6) ชั้นที่ 6 ผลการปฏิบัติ (Consequence) เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามมาจากการกระทำ ถ้าผลของพฤติกรรมเป็นที่พอใจและบรรลุเป้าหมายที่มุ่งหวัง ก็จะนำพฤติกรรมนั้นไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ที่คล้ายคลึงกัน

(7) ชั้นที่ 7 ปฏิกริยาต่อความล้มเหลว (Reaction to thwarting) เมื่อประสบความล้มเหลวในการแสวงหาความพอใจในการมุ่งสู่เป้าหมาย ก็จะเริ่มแปลความหมายอีกครั้ง ทดลองหาพฤติกรรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและเกิดความพอใจ

3.4.2 กฎการเรียนรู้ตามทฤษฎีเชื่อมโยง กล่าวไว้โดย พรรณี ชูทัย (2538) และทิศนา แคมณี (2547) จะประกอบด้วย กฎ 3 ข้อ ดังนี้

(1) กฎแห่งความพร้อม (Law of Readiness) กฎนี้กล่าวถึงสภาพความพร้อมของผู้เรียนทั้งทางร่างกายและจิตใจ ความพร้อมทางร่างกาย หมายถึง ความพร้อมทางวุฒิภาวะและอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย ความพร้อมทางจิตใจ หมายถึง ความพร้อมที่เกิดจากความพึงพอใจเป็นสิ่งสำคัญ ถ้าเกิดความพึงพอใจย่อมนำไปสู่การเรียนรู้ ถ้าเกิดความไม่พอใจจะทำให้ไม่เกิดการเรียนรู้หรือทำให้การเรียนรู้หยุดชะงัก

(2) กฎการฝึกหัด (Law of Exercise) กฎนี้กล่าวถึงการสร้างความมั่นคงของการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองที่ถูกต้อง โดยการฝึกหัดกระทำซ้ำบ่อย ๆ ย่อมทำให้เกิดการเรียนรู้ได้นานและคงทนถาวร กฎนี้สามารถแบ่งออกเป็นกฎย่อย ๆ อีก 2 ข้อ คือ

(2.1) กฎแห่งการใช้ (Law of Used) เมื่อเกิดความเข้าใจหรือเรียนรู้แล้วมีการกระทำหรือนำไปใช้บ่อย ๆ จะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่คงทนถาวร

(2.2) กฎแห่งการไม่ใช้ (Law of Disused) เมื่อเกิดความเข้าใจหรือเรียนรู้แล้วไม่ได้กระทำซ้ำบ่อย ๆ จะทำให้การเรียนรู้ที่คงทนถาวร หรือในที่สุดเกิดการลืมจนไม่เรียนรู้อีกเลย

(3) กฎแห่งผลที่ได้รับ (Law of Effect) กฎนี้กล่าวถึงผลที่ได้รับเมื่อแสดงพฤติกรรม การเรียนรู้แล้ว ถ้าได้รับผลที่พึงพอใจ ผู้เรียนย่อมอยากจะทำซ้ำต่อไป แต่ถ้าได้รับผลที่ไม่พึงพอใจ ผู้เรียนย่อมไม่อยากเรียนรู้หรือเกิดความเบื่อหน่ายต่อการเรียนรู้

3.5 ลำดับขั้นการเรียนรู้

3.5.1 ขั้นตอนการเรียนรู้โดย Gagne'1995 อ้างถึงในพรพน ชูทัย (2538) และอ้างถึงใน ทิศนา แคมณี (2547) ได้แบ่งออกเป็น 8 ขั้นตอน โดยเรียงจากง่ายไปหายาก เพราะเชื่อว่าความรู้ในระดับที่สูงกว่าจะต้องอาศัยความรู้ในระดับที่ต่ำกว่าเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้

(1) ขั้นที่ 1 การเรียนรู้โดยอาศัยสัญลักษณ์ (Sign Learning) เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีต้องกระทำและเป็นการเรียนรู้ที่ไม่สามารถบังคับพฤติกรรมนั้นไม่ให้เกิดขึ้นได้

(2) ขั้นที่ 2 การเรียนรู้โดยการเชื่อมโยงสิ่งเร้า-การตอบสนอง (Stimulus-Response Learning) เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้า-การตอบสนอง โดยผู้เรียนสามารถควบคุมพฤติกรรมได้ และการแสดงออกจะได้รับแรงเสริมและมีการกระทำซ้ำบ่อย ๆ

(3) ขั้นที่ 3 การเรียนรู้แบบลูกโซ่ (Chaining) เป็นการเรียนรู้โดยใช้ทักษะกล่ามนั่นเอง ซึ่งเกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้า-การตอบสนองติดต่อกันแบบลูกโซ่

(4) ขั้นที่ 4 การเรียนรู้ภาษาโดยอาศัยการเชื่อมโยง (Verbal Association) เป็นการเรียนรู้ที่ใช้ภาษาเป็นตัวเชื่อมโยง เป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับความหมายของคำ ลักษณะและประเภทของคำ ต่าง ๆ

(5) ขั้นที่ 5 การเรียนรู้จำแนกความแตกต่าง (Discrimination Learning) เป็นการเรียนรู้ชนิดของการแยกแยะ โดยที่ผู้เรียนสามารถมองเห็นความแตกต่างของสิ่งของประเภทเดียว โดยอาศัยการจำหรือการสังเกต

(6) ขั้นที่ 6 การเรียนรู้ความคิดรวบยอด (Concept Learning) เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถมองเห็นลักษณะร่วมหรือความเหมือนของสิ่งต่าง ๆ ทั้งที่เป็นรูปธรรมหรือนามธรรมก็ได้

(7) ขั้นที่ 7 การเรียนรู้หลักการ (Principle Learning) เป็นการเรียนรู้ที่สูงขึ้น โดยนำความคิดรวบยอดสองความคิดหรือมากกว่านั้นมาเชื่อมโยงกันแล้วสรุปเป็นหลักเกณฑ์

(8) ขั้นที่ 8 การเรียนรู้การแก้ปัญหา (Problem Solving Learning) เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนต้องอาศัยกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่เรียนรู้มาแล้ว นำมารวมเข้าด้วยกันแล้วนำไปใช้ในการแก้ปัญหที่เกิดขึ้น

3.5.2 ความสามารถในการสอนวิชาใด ๆ ก็ได้ให้มีประสิทธิภาพ กล่าวถึงโดย Bruner (1956) อ้างถึงใน พรณี ชูทัย (2538) และอ้างถึงใน ทิศนา แคมณี (2547) การใช้วิธีการที่เหมาะสมกับเด็กคนใดคนหนึ่งในระดับอายุใดก็ได้เพื่อการเรียนรู้ ครูควรจัดเนื้อหาให้ต่อเนื่องกัน โดยปรับเนื้อหาความยากง่ายให้เหมาะสมกับการรับรู้ และแนวคิดของวัยเด็ก

(1) แนวความคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ ได้กล่าวถึงโดย Bruner (1956) อ้างถึงใน พรณี ชูทัย (2538) ซึ่งเชื่อว่าเด็กทุกระดับขั้นของการพัฒนา สามารถเรียนรู้เนื้อหาใดก็ได้ ถ้าจัดสอนให้เหมาะสมกับความสามารถของเด็ก ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 3 ชั้น

(1.1) การเรียนรู้ด้วยการกระทำ (Inactive representation) เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากประสาทสัมผัส ดูตัวอย่างและทำตาม

(1.2) การเรียนรู้ด้วยการลงดู และจินตนาการ (Iconic representation) เป็นขั้นที่เด็กเรียนรู้ในการมองเห็นและการใช้ประสาทสัมผัสต่าง ๆ จากตัวอย่าง

(1.3) การเรียนรู้โดยการใช้สัญลักษณ์ (Symbolic representation) เป็นขั้นที่เด็กสามารถจะเข้าใจการเรียนรู้ที่เป็นนามธรรมต่าง ๆ ได้

(2) แนวทางการจัดการเรียนรู้ของ Bruner (1956) อ้างถึงใน พรณี ชูทัย (2538) กล่าวถึง การจัดการเรียนรู้ ผู้สอนควรคำนึงในเรื่องต่อไปนี้

(2.1) การจัดลำดับขั้นการเรียนรู้และการนำเสนอให้สอดคล้องกับระดับการเรียนรู้เข้าใจ

(2.2) ในการจัดการเรียนรู้นั้น ทั้งผู้เรียนและผู้สอนต้องมีความพร้อม แรงจูงใจ และความสนใจ

(2.3) ลักษณะและชนิดของกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน จะช่วยให้มีความรู้และถ่ายโยงความรู้ได้

(3) วิธีการสอนตามแนวคิดของ Bruner (1956) อ้างถึงใน พรณี ชูทัย (2538) และอ้างถึงใน ทิศนา แคมณี (2547) ใช้วิธีการค้นพบ (Discovery learning) ดังนี้

(3.1) ผู้เรียนต้องมีแรงจูงใจภายใน (Self-motivation) และมีความอยากรู้อยากเห็น อยากค้นพบสิ่งที่อยู่รอบตนเอง

(3.2) โครงสร้างของบทเรียน (Structure) ต้องจัดบทเรียนให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน

(3.3) การจัดลำดับความยากง่าย (Sequence) โดยให้ค้ำนึ่งถึงพัฒนาการทางสติปัญญาของผู้เรียน

(3.4) แรงแเสริมด้วยตนเอง (Self-reinforcement) ครูควรให้ผลย้อนกลับแก่ผู้เรียน เพื่อให้ทราบว่ามีผิดหรือทำถูกต้อง เป็นการเสริมแรงเสริมด้วยตนเอง

3.5.3 เบนจามิน บลูม (1964) อ้างถึงในพรพรณ ชูทัย (2538) และอ้างถึงในทศนา แคมณี (2547) กล่าวว่า จุดมุ่งหมายของการเรียนรู้สำหรับครู คือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน ได้จำแนกออกเป็น 3 ลักษณะคือ

(1) การเปลี่ยนแปลงทางด้านความคิด (Cognitive Domain) เป็นการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ ความจำ ความเข้าใจ การวิเคราะห์ สังเคราะห์และการประเมินผล ซึ่งผลของการเรียนรู้นี้จะทำให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้แก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล

(2) การเปลี่ยนแปลงด้านอารมณ์ ความรู้สึก (Affective Domain) เป็นการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกพึงพอใจ เกิดทัศนคติ และค่านิยม ตลอดจนความซาบซึ้ง ศรัทธาและมองเห็นคุณค่าของการเรียนรู้

(3) การเปลี่ยนแปลงทางด้านกล้ามเนื้อ (Psycho motor Domain) เป็นการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการเคลื่อนไหวร่างกายโดยใช้กล้ามเนื้อ ซึ่งอาจเป็นกลไกทางการสัมผัสหรือกลไกในการรับรู้

3.5.4 องค์ประกอบที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ ได้กล่าวถึงโดย พงษ์พันธ์ พงษ์โสภณ (2542) และมาลี จุฑา (2544) ดังนี้

(1) วุฒิภาวะ (Maturity) หมายถึง ลำดับขั้นของความเจริญงอกงาม หรือพัฒนาการของบุคคลที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ โดยไม่ต้องอาศัยสิ่งเร้า หรือการฝึกฝนใด ๆ วุฒิภาวะจะพัฒนาไปตามลำดับวัย ทั้งทางร่างกาย สติปัญญา สังคม และอารมณ์

(2) ความพร้อม (Readiness) เป็นภาวะของบุคคลที่จะเรียนรู้สิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างบังเกิดผล ซึ่งจะขึ้นอยู่กับวุฒิภาวะทางร่างกาย สติปัญญา สังคมและอารมณ์ และความพร้อมในการเรียนรู้ยังขึ้นอยู่กับความพร้อมตัว ตลอดจนมีความสนใจที่จะเรียนรู้สิ่งนั้น

(3) แรงจูงใจ (Motivation) เป็นความปรารถนาที่จะเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการเรียนรู้ ดังนั้นการเรียนรู้จึงจำเป็นต้องกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความต้องการที่จะเรียนรู้ก่อน จึงจะทำให้การเรียนรู้นั้นได้ผลยิ่งขึ้น

(4) การเสริมแรง (Reinforcement) เป็นตัวกระตุ้นให้กระทำพฤติกรรมนั้นซ้ำ

(5) การถ่ายโอนการเรียนรู้ (Transfer of learning) เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า การเรียนรู้สิ่งใหม่บางอย่าง ถ้าได้อาศัยประสบการณ์เดิมเป็นพื้นฐานจะช่วยให้การเรียนรู้สิ่งใหม่ดีขึ้น

3.5.5 การสอนเพื่อให้เกิดทักษะ (Skill) ได้กล่าวถึงโดย พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา (2542) และ ชาญชัย ยมดิษฐ์ (2548) ทักษะเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้การทำงานคล่องแคล่ว มีประสิทธิภาพ การเรียนรู้เรื่องทักษะมีลักษณะเป็นการลองผิดลองถูก ผู้เรียนจะต้องลงมือปฏิบัติเอง วิธีการสอนเพื่อให้เกิดทักษะ ทำได้ดังนี้

(1) ครูจะต้องอธิบายเพื่อแนะนำให้ผู้เรียนทราบว่าจะต้องทำอะไร ทำอย่างไร และให้ประโยชน์อะไรบ้าง เพื่อกระตุ้นให้เกิดความสนใจ พร้อมสาธิตวิธีการประกอบการอธิบาย

(2) ครูจะต้องพยายามให้ผู้เรียนได้กระทำซ้ำ ในลักษณะที่ถูกวิธี พร้อมกับให้การเสริมแรงควบคู่กันไปตลอดเวลา

(3) ครูจะต้องพยายามให้ผู้เรียนได้กระทำซ้ำ ในลักษณะที่ถูกวิธี พร้อมกับให้การเสริมแรงควบคู่กันไปตลอดเวลา

(4) ในระหว่างการแนะนำและฝึกหัด ครูจะต้องพยายามให้ผู้เรียนลงปฏิบัติด้วยตนเองให้มากที่สุดเพื่อเป็นการฝึกหัด ซึ่งจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองต่อไป

(5) ครูจะต้องพยายามสร้างบรรยากาศเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความต้องการที่จะทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง

จากแนวคิดของนักการศึกษาต่าง ๆ การจัดการเรียนรู้วิชาการผลิตอาหารสัตว์ ครูผู้สอนจึงควรใช้วิธีสอนและเทคนิคต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างให้นักเรียนพัฒนาทักษะ มีสมรรถนะในการประกอบวิชาชีพ มีความคิดสร้างสรรค์ และเจตคติต่อวิชาการผลิตอาหารสัตว์ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเรียนรู้วิชาการผลิตอาหารสัตว์

3.6 ยุทธศาสตร์การสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

ในกระบวนการเรียนรู้ที่ใช้มาตรฐานและตัวบ่งชี้ความสำเร็จ (Benchmark) เป็น เป้าหมาย การพัฒนาผู้เรียน เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ดังจักรวาลการเรียนรู้ อ้างโดย สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์ (2542) อ้างถึงใน มาลี จุฑา (2544) ในกระบวนการเรียนรู้ที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้เรียนจะมีอิสรภาพในการเรียนรู้ทั้งทางร่างกายและใจ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีพฤติกรรม ดังนี้

3.6.1 ทำงานเป็นทีม

3.6.2 แสดงออกอย่างอิสระ

3.6.3 ปฏิบัติจริง

3.6.4 มีส่วนร่วม

3.6.5 คิดด้วยตนเอง

3.6.6 แสวงหาความรู้อย่างอิสระ

ตามแนวคิดของนายแพทย์ประเวช ฐะสี (2540) อ้างถึงใน พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา (2542) เมื่อผู้เรียนมีอิสรภาพในการเรียนรู้ ได้เรียนรู้ตามธรรมชาติ ผู้เรียนได้คิด ได้เคลื่อนไหว ได้พูด ได้แสดงออก ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน มีการฝึกบทบาทของผู้นำและบทบาทของผู้ตาม ส่งเสริมให้ผู้เรียนใฝ่รู้ รู้จักการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ผู้เรียนจะมีความสุข ทั้งร่างกายและจิตใจ ผู้เรียนจะเป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ดี และผู้เรียนจะเป็นคนเก่ง ทั้งเก่งคิดเก่งทำ

ในการบูรณาการและพัฒนาวิธีการสอน ตามแนวคิดของ สาโรช บัวศรี (2539) กล่าวไว้ว่า บูรณาการเป็นสถานะสูงสุดอันพึงประสงค์ในชีวิต จึงควรพยายามทุกวิถีทางที่จะสอนให้เกิดสถานะดังกล่าวแก่นักเรียนของตนเอง

กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการทั้งในกลุ่มสาระการเรียนรู้ (Intradisciplinary) และบูรณาการข้ามกลุ่ม (Interdisciplinary) ซึ่งการบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนมองเห็นความเชื่อมโยง และความสัมพันธ์ระหว่างความคิด ทักษะ และแนวคิดภายในสาระการเรียนรู้ สามารถสร้างรูปแบบการคิดที่หลากหลาย ส่วนการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนต้องใช้วิธีการหลากหลายในการเชื่อมต่อระหว่างการเรียน และช่วยผู้เรียนให้สามารถรวบรวมข้อมูลในลักษณะภาพรวม แทนที่จะแยกเป็นส่วน การเรียนจะเน้นที่ศูนย์รวม ห้องเรียนจะกลายเป็นสถานที่ต่างๆ เช่น พิพิธภัณฑ์ ศูนย์คอมพิวเตอร์ เป็นต้น

3.7 บทบาทบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

3.7.1 **ผู้เรียน** ต้องมีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง ต้องเข้าร่วมกิจกรรม การเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น

3.7.2 **ผู้สอน** คือผู้จัดการ ต้องวางแผนการจัดการเรียนรู้ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ แนะนำช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ ช่วยพัฒนาผู้เรียน ช่วยตกแต่งความรู้ของผู้เรียนให้สมบูรณ์ ให้เรียนอย่างมีความสุข มีอิสรภาพ ให้ความรัก ให้ความมั่นคง ให้ข้อมูลย้อนกลับทางทรัพยากรการเรียนรู้ และสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมทางการศึกษา

3.7.3 **ผู้บริหาร** จะต้องสร้างความตระหนักให้บุคลากรในสถานศึกษา มุ่งมั่นในคุณภาพ และบริหารจัดการให้สถานศึกษามีระบบประกันคุณภาพการศึกษา ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา

3.7.4 **ผู้ปกครอง** มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา รวมทั้งมีบทบาทในการกำกับดูแลการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

3.7.5 **คณะกรรมการสถานศึกษา** มีส่วนร่วมในการทำธรรมเนียมสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา ส่งเสริมสนับสนุน กำกับ ดูแลการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

3.8 เครื่องมือการเรียนรู้

เครื่องมือการเรียนรู้ ประกอบด้วย บ้าน สถานศึกษา ชุมชน สังคม และโลก

3.9 ความหมายของแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้หรือแผนการจัดการเรียนรู้

วัฒนาพร ระวังทุกข์ (2542) ให้ความหมายว่า แผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้หรือโครงการที่จัดทำเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อใช้ในการปฏิบัติการสอน เป็นการเตรียมการอย่างเป็นระบบ และเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ครูพัฒนาการจัดการเรียนรู้ไปสู่จุดประสงค์การเรียนรู้ และจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สุพล วังสินธุ์ (2536) แผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้คือการนำวิชาหรือกลุ่มประสบการณ์ที่ต้องการสอนตลอดภาคเรียน มาสร้างเป็นแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การใช้สื่อ อุปกรณ์ และการวัดผลประเมินผลสำหรับเนื้อหาสาระและจุดประสงค์การเรียนรู้ย่อย ๆ ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ หรือจุดเน้นของหลักสูตร ผู้เรียน ความพร้อมของสถานศึกษาและท้องถิ่น

อำนาจ เกาตระกุล (2541) กล่าวถึงความสำคัญของแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ว่า แผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้เปรียบเสมือนเข็มทิศช่วยชี้ทาง ทำให้การเรียนรู้บรรลุจุดมุ่งหมายปลายทางได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพสูงสุดโดยใช้เวลาและทรัพยากร ได้แก่ บุคลากร เครื่องมือ อาคารสถานที่ และเงินงบประมาณได้อย่างเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น หากครูผู้สอนเข้าใจและมองเห็นความสำคัญของแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้อย่างลึกซึ้งแล้วนำไปดำเนินการเขียนแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้กันทั่วทุกคน พร้อมทั้งนำไปใช้ในการปฏิบัติการสอนอย่างจริงจังแล้ว ย่อมจะส่งผลให้การเรียนรู้ของการศึกษาทุกระดับชั้นบังเกิดผลลัพธ์ที่ชัดเจน บรรลุจุดประสงค์ตามเจตนารมณ์ของการจัดการเรียนรู้ของหลักสูตรหรือสาขาวิชาหรือรายวิชานั้น ๆ อย่างเป็นรูปธรรม

แผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้เป็นหัวใจสำคัญประการหนึ่งของความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (มปช. 2548)

จากแนวคิดดังกล่าว จึงสรุปได้ว่า แผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้หมายถึง การเตรียมการอย่างเป็นระบบ เพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินการสำหรับปฏิบัติงานสอนรายวิชาหนึ่งในแต่ละครั้งของครูผู้สอน โดยจัดทำล่วงหน้าอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรก่อนที่จะทำการสอนจริง ซึ่งโดยทั่วไปจะประกอบด้วย การกำหนดจุดมุ่งหมายในการสอน การคัดเลือกเนื้อหาที่ใช้สอน การกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ และการวัดประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

3.10 คุณภาพของนวัตกรรม

โกวิท ประวาลพฤกษ์ และคณะ (ม.ม.ป.) กล่าวว่า การแสดงให้เห็นว่านวัตกรรมนั้นมีคุณค่า มีคุณภาพจริง อาศัยการเปรียบเทียบผลที่เกิดจากการใช้นวัตกรรมกับผลที่เกิดจากการไม่ได้ใช้นวัตกรรมนั้นซึ่ง อาจกระทำได้ 2 ลักษณะคือ (1) เปรียบเทียบสภาพของนักเรียนกลุ่มหนึ่งก่อนการใช้

นวัตกรรมการกับสภาพของนักเรียนกลุ่มนั้นหลังการใช้นวัตกรรม และ (2) เปรียบเทียบผลการใช้นวัตกรรมของนักเรียนกลุ่มหนึ่ง กับผลที่ไม่มีการใช้นวัตกรรมของนักเรียนอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งปรากฏว่าผลของการใช้นวัตกรรมทำให้คุณลักษณะของนักเรียนดีกว่าก่อนใช้นวัตกรรม หรือดีกว่ากลุ่มอื่นที่ไม่ใช้นวัตกรรมการนั้น ก็มั่นใจได้ว่านวัตกรรมนั้นมีคุณค่าทางวิชาการที่จะนำไปใช้ต่อไป

แผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้จัดว่าเป็นนวัตกรรมที่ใช้ในการสอน ดังนั้นการที่จะทำให้แผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้มี

คุณภาพ ทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ด้านบวกกับผู้เรียน ลักษณะของแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้จะต้องเป็น ดังนี้

3.10.1 ส่วนเนื้อหาสาระสำคัญของแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ ต้องเป็น ดังนี้

(1) สรุปเนื้อหาหรือเป้าหมายอย่างสั้น โดยนำเสนอความคิดรวบยอดหลักการ หรือสรุปประเด็นหลักที่ผู้เรียนจะได้เรียนรู้

(2) ใช้ข้อความกะทัดรัด สมบูรณ์ ชัดเจน สอดคล้องกับเนื้อหาและสมรรถนะที่พึงประสงค์ของการเรียนรู้ด้วย

3.10.2 ส่วนสมรรถนะที่พึงประสงค์ของการเรียนรู้ของแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ ควรเขียนให้ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณธรรม มีความชัดเจนเป็นรูปธรรม เพื่อที่จะนำไปสู่การวัดกระบวนการเรียนรู้และการวัดผลประเมินผล และควรสอดคล้องและเชื่อมโยงกับผลการเรียนรู้ตามมาตรฐาน

3.10.3 ส่วนเนื้อหาสาระของแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ เป็นรายละเอียดที่ใช้สอนเพื่อให้บรรลุตามสมรรถนะที่พึงประสงค์ของการเรียนรู้ ซึ่งอาจจะประกอบด้วยทฤษฎี หลักการ วิธีการ และแนวปฏิบัติ กรณีที่เนื้อหาที่มีรายละเอียดมาก สามารถนำเนื้อหาจากทุกแผนมารวบรวมแยกเป็นเอกสารประกอบการเรียนได้

3.10.4 ส่วนกิจกรรมการเรียนรู้ของแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้

(1) แนวคิดเกี่ยวกับวิธีการสอนมี 2 แนวคิดคือ

(1.1) การสอนที่ครูจัดกระบวนการเรียนรู้ (Direct Instruction) Rosenshine (1979) อ้างถึงใน มาลี จุฑา (2544) พบว่าการสอนที่มีประสิทธิภาพ คือ การสอนอย่างเป็นระบบ โดยครูจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นขั้นตอน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะได้อย่างรวดเร็ว ผลการศึกษาวิธีการสอนแบบนี้หลายครั้งพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนมากขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่าผู้เรียน เรียนรู้ทักษะและมีความคิดรวบยอดได้ดีกว่าการให้เขาเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือจากเพื่อน โดยมีหลักปฏิบัติ ดังนี้

(1.1.1) แบ่งเนื้อหาหรือทักษะ ให้เป็นหน่วยย่อยเล็กลง เพื่อให้การ
สอนมีลีลาที่ไม่ซ้ำซาก

- (1.1.2) อธิบายให้ชัดเจนและเพียงพอ
- (1.1.3) ยกตัวอย่างมาก ๆ
- (1.1.4) ใช้คำถาม ถามผู้เรียนให้มาก
- (1.1.5) ให้ข้อมูลป้อนกลับและแก้ไขโดยเฉพาะในระยะแรก ๆ ของการเรียนรู้เรื่องใหม่
- (1.1.6) พยายามทำให้ผู้เรียนตอบคำถามได้ ปฏิบัติงานได้ร้อยละ 80 ของงานขึ้นไป
- (1.1.7) งานฝึกทักษะในชั้นเรียนให้แบ่งเป็นงานย่อย ๆ
- (1.1.8) การฝึกปฏิบัติ ต้องฝึกจนสามารถทำได้ร้อยละ 90 ขึ้นไป ด้วยความรวดเร็วและมั่นใจ

การสอนวิธีนี้จึงยังคงมีความสำคัญและจำเป็นอยู่ เพราะผู้เรียนส่วนใหญ่ไม่สามารถเรียนรู้ทักษะต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองหรือด้วยประสบการณ์ในวิชาต่าง ๆ อย่างอัตโนมัติ ผู้สอนจึงมีบทบาทสำคัญในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้เกิดทักษะที่ต้องการ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองต่อไป

(1.2) การสอนที่ยึดประสบการณ์ของผู้เรียน (Experiential Approach) ให้โอกาสผู้เรียนในการจัดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง มุ่งพัฒนาผู้เรียนในลักษณะองค์รวม นั่นคือ นำทักษะและความรู้ไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตจริง ส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และคุณลักษณะที่ดี ซึ่งวิธีการสอนแบบนี้จะมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

- (1.2.1) ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการควบคุมกระบวนการเรียนรู้ กิจกรรมเนื้อหา และเวลาเรียน
- (1.2.2) ผู้เรียนสามารถเลือกกิจกรรมได้เอง
- (1.2.3) เน้นการเรียนรู้เป็นรายบุคคลหรือกลุ่มเล็ก ๆ
- (1.2.4) เน้นการใช้กิจกรรมหลากหลาย
- (1.2.5) จำเป็นต้องมีสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย
- (1.2.6) ต้องมีแหล่งเรียนรู้สำหรับการสืบค้นข้อมูลความรู้

ดังนั้นในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้วิชาการผลิตอาหารสัตว์ จึงใช้วิธีสอนทั้ง 2 แบบ โดยพิจารณาจากสมรรถนะที่พึงประสงค์ ธรรมชาติเนื้อหาวิชา และพิจารณาธรรมชาติผู้เรียน ส่วนใหญ่วิธีการสอนจะผสมผสาน 2 แบบ สุคนธ์สินธพานนท์ และคณะ (2545) ได้กล่าวถึงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นสภาพจริง (Authentic Approach) แบบบูรณาการสอดแทรก (Infusion Instruction) แบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นต้น

(2) วิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนในด้านต่าง ๆ ดังนี้

(2.1) วิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด กล่าวโดยสุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2547) และสุวิทย์ มูลคำ (2548) ว่าจะมีการจัดการเรียนรู้เพื่อให้เกิดการพัฒนา ดังกล่าว 21 วิธีคือ การจัดการเรียนรู้แบบอุปนัย แบบนิรนัย แบบค้นพบ แบบวิทยาศาสตร์ แบบทดลอง แบบแก้ปัญหา แบบแก้ปัญหาโดยใช้สารสนเทศ แบบใช้คำถาม แบบ Know-Want-Learned (KWL) แบบกรณีศึกษา แบบสร้างสรรค์ แบบระดมสมอง แบบซินเนคติกส์ แบบสร้างสรรค์ความรู้ แบบสืบสวนสอบสวน แบบสืบเสาะหาความรู้เป็นกลุ่ม แบบ 4 MAT แบบจัดกรอบมโนทัศน์ แบบใช้ผังความรู้แบบวี แบบวรรณคดี และแบบพยากรณ์

(2.2) วิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม กล่าวโดย สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2547) ว่าจะมีการจัดการเรียนรู้เพื่อให้เกิดการพัฒนาดังกล่าว 11 วิธี คือ การจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขา แบบสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ แบบการทำค่านิยมให้กระจ่าง แบบเบญจขันธ์ แบบขั้นทั้งสี่ของอริยสัจ แบบการใช้กระบวนการสร้างนิสัย แบบพัฒนาจริยธรรม แบบพัฒนาบุคลิกภาพ แบบกระบวนการเผชิญสถานการณ์ แบบใช้นิทาน และแบบซีกค้ำ

(2.3) วิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะ โดยสุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2547) ว่าจะมีการจัดการเรียนรู้เพื่อให้เกิดการพัฒนาดังกล่าว 19 วิธีคือ การจัดการเรียนรู้แบบบรรยาย แบบอภิปราย แบบอภิปรายกลุ่มย่อย แบบสาธิต แบบแสดงบทบาทสมมุติ แบบแสดงละคร แบบสถานการณ์จำลอง แบบใช้เกม แบบเน้นกระบวนการกลุ่ม แบบร่วมมือ แบบใช้เทคนิค TGT แบบใช้เทคนิค STAD แบบใช้เทคนิค JICSAW แบบบูรณาการ แบบ STORYLINE แบบมุ่งประสบการณ์ภาษา แบบชี้แนะ และแบบ SQ 3R

3.10.5 ส่วนสื่อการเรียนรู้ของแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ จะต้องมียุทธศาสตร์ต่อการเรียนรู้ ประหยัด ราคาเหมาะสมใช้คุ้มค่า ประณีต มีความสวยงามคงทน ประยุกต์ สามารถปรับใช้กับการเรียนรู้ได้หลายอย่าง และมีประสิทธิภาพ ใช้ได้เหมาะสม ตรงตามเป้าหมาย และเกิดผลสัมฤทธิ์ตามสมรรถนะที่พึงประสงค์ เช่น ใบงาน ใบความรู้ เอกสารประกอบการเรียนรู้ เป็นต้น (ม.ป.ช. 2542)

3.10.6 ส่วนการวัดผล ประเมินผล และเครื่องมือวัดของแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ จะต้องเชื่อมโยงกับกิจกรรมการเรียนรู้ในทุกขั้นตอน มี 5 ประเภท คือ

- (1) เครื่องมือใช้วัดพฤติกรรมทางการเรียนของผู้เรียน
- (2) เครื่องมือประเมินผลงาน
- (3) เครื่องมือประเมินแฟ้มสะสมงาน
- (4) เครื่องมือประเมินความก้าวหน้าทางการเรียน

(5) เครื่องมือประเมินพฤติกรรมที่แสดงถึงการมีคุณธรรมจริยธรรม

3.10.7 ส่วนเสริมคุณภาพของแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

(1) ต้องมีรายละเอียดของใบงาน ใบความรู้ เครื่องมือวัดผล ประเมินผลที่จำเป็นต้องใช้ในแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้

(2) บันทึกเสนอผู้เกี่ยวข้องเพื่อตรวจสอบคุณภาพก่อนการนำไปใช้สอน

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 การศึกษาผลการใช้แผนการจัดการเรียนรู้

ฉัตรชนก แสนวงษ์ (2559) จากการศึกษาผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้วิชาการเลี้ยงโค รหัส 2501-2305 ตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2556 พบว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้วิชาการเลี้ยงโค รหัส 2501-2305 ทำให้ประสิทธิภาพของกระบวนการ การสอนและประสิทธิภาพของผลลัพธ์มากกว่าร้อยละ 80 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นร้อยละ 89.56 และ 91.00 ของคะแนนเต็มตามลำดับ เมื่อทดสอบสมมติฐานพบว่าไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P > .05$) ดังนั้นการจัดการเรียนรู้โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้วิชาการเลี้ยงโค รหัส 2501-2305 ทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์มากกว่าร้อยละ 80 คะแนนทดสอบหลังเรียนได้เฉลี่ยร้อยละ 81.25 ของคะแนนเต็ม เมื่อทดสอบสมมติฐานพบว่าไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P > .05$) และเมื่อเปรียบเทียบคะแนนสอบก่อนและหลังเรียน มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติ ($P < .01$) ดังนั้นการจัดการเรียนรู้โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้วิชาการเลี้ยงโค รหัส 2501-2305 ทำให้ผู้เรียนสามารถทำคะแนนหลังเรียนได้มากกว่าร้อยละ 80 ของคะแนนเต็ม และทำคะแนนหลังเรียนได้มากกว่าคะแนนก่อนเรียนด้วย ระดับความพึงพอใจของผู้เรียนในวิธีการจัดการเรียนรู้และการเรียนการสอนเท่ากับ 4.96 ± 0.0610 และ 4.95 ± 0.0765 ตามลำดับ ซึ่งเป็นระดับความพึงพอใจที่อยู่ในเกณฑ์มากที่สุด และค่าร้อยละของจำนวนผู้เรียนที่มีระดับความพึงพอใจมากที่สุดในวิธีการจัดการเรียนรู้และการเรียนการสอนเป็น 99.11 ± 1.2191 และ 98.94 ± 1.5298 ของจำนวนผู้เรียนทั้งหมดตามลำดับ เมื่อทดสอบสมมติฐานพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติ ($P < .01$) ดังนั้นการจัดการเรียนรู้โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้วิชาการเลี้ยงโค รหัส 2501-2305 ทำให้ผู้เรียนมีระดับความพึงพอใจในวิธีการจัดการเรียนรู้และการใช้สื่อ มากกว่าร้อยละ 80 ของจำนวนผู้เรียนทั้งหมด

เดชา ศรีมนัสรัตน์ (2540) ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้เอกสารประกอบการสอนวิชาเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ 25022204 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางเรียนวิชาเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ ก่อนการเรียนและหลังการเรียนของนักเรียนระดับชั้น ปวช.3/7 และ 3/8 ของวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีอุบลราชธานี ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545 ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้จำนวน 11 หน่วยการเรียน มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยผลการเรียนหลังการเรียนสูงกว่าก่อนการเรียน

ศศิธร ศรีสมบัติ (2545) ที่ทำการศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงทนในการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ 6 30001406 เมื่อใช้บทเรียนโปรแกรมจะดีกว่าใช้บทเรียนของสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพราะผู้เรียนที่เรียนรู้และทำผลงานจากบทเรียนโปรแกรม เสร็จแล้วจะประเมินผลและรู้ผลการประเมินทันที

ศศิธร ศรีสมบัติ (2547) ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้แผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ 7 3000-1426 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2547 พบว่าเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนวิทยาศาสตร์ 7 3000-1426 มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้นี้เฉลี่ยรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมาก

อภิชาติ มหาพรหม (2545) ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้แผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาเครื่องจักรผลิตสมัยใหม่ ของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ แผนกวิชาช่างกลโรงงาน ในภาคเรียนที่ 2/2545 พบว่า ผลการทดสอบค่าที (t-test) ระหว่างคะแนนทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญยิ่งที่ระดับ .01 แสดงว่า การจัดการเรียนรู้ทำให้ผู้เรียนมีความรู้เพิ่มขึ้น

ดิลก บุญเรือง (2540) ศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมการเรียนของผู้เรียนที่เรียนจากบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน วิชาเครื่องยนต์ 1 พบว่า นักเรียนที่มีผลการเรียนต่างกัน ใช้จำนวนกรอบและเวลาในการเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนที่มีระดับผลการเรียนสูงใช้จำนวนกรอบและเวลาในการเรียนน้อยกว่านักเรียนที่มีผลการเรียนต่ำ แต่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนทั้งสองกลุ่มแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4.2 การตรวจสอบสมมติฐาน

บุญชุม ศรีสะอาด (2535) ประวิต เอราวรรณ์ (2542) และ ประวิต เอราวรรณ์ (2545) กล่าวว่า การทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ย 2 กลุ่มนิยมใช้ t-test แบ่งออกเป็น 2 กรณี

4.2.1 กรณีกลุ่มตัวอย่างไม่เป็นอิสระต่อกัน (Dependent) การจัดว่ากลุ่มตัวอย่างไม่เป็นอิสระแก่กัน เนื่องจากการวัดในสมาชิก 2 กลุ่ม หรือผลจากการวัดจากกลุ่มเดิมออกมา 2 ค่านั้นมีความสัมพันธ์กันดังกรณีต่อไปนี้

- (1) กลุ่มเดิมวัดออกมา 2 ค่า เช่น คะแนนสอบก่อนการสอนกับสอบหลังการสอน
- (2) กรณีแบ่งกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการจับคู่
- (3) กรณีคู่ฝาแฝด แยกออกเป็น 2 กลุ่ม

4.2.2 กรณีกลุ่มตัวอย่างเป็นอิสระต่อแก่กัน (Independent) การจัดว่ากลุ่มตัวอย่างที่เป็นอิสระแก่กันหรือไม่สัมพันธ์กัน เนื่องจากค่าเฉลี่ย 2 ค่าไม่สัมพันธ์กัน ดังกรณีต่อไปนี้

(1) การสุ่มกลุ่มตัวอย่างหรือผลของการวัดกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา แล้วจัดตัวอย่างสุ่มออกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม สองกลุ่มนี้จัดว่าเป็นอิสระต่อกัน

(2) กลุ่มตัวอย่างสองกลุ่ม สุ่มจากประชากร 2 กลุ่ม

เมื่อคำนวณค่า t แล้ว จะนำค่า t ที่คำนวณได้ไปเปรียบเทียบกับค่าวิกฤตของ t ที่ระดับนัยสำคัญที่กำหนดไว้ ถ้าค่า t ที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับหรือมากกว่าค่าวิกฤตของ t ก็จะปฏิเสธสมมติฐานหลัก ยอมรับสมมติฐานตรงข้าม ซึ่งโดยทั่วไปเป็นสมมติฐานของการวิจัย แต่ถ้าค่า t ที่คำนวณได้มีค่าน้อยกว่าค่าวิกฤตของ t ก็จะยอมรับสมมติฐานหลัก ปฏิเสธสมมติฐานตรงข้าม